Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Palvelujohtaja Heli Karjalainen

Johdon tuki 24.10.2023 SYKE/2023/1890

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viite: Asunto- ja ympäristöjaosto keskiviikko 25.10.2023 klo. 11.45 / HE 41/2023 vp Lausuntopyyntö

Asia: **HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+41/2023**

Teema: Mom. 35.10.04 Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua valtionvarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaostolle valtion vuoden 2024 tulo- ja menoarvioesityksestä momentin 35.01.04 (Suomen ympäristökeskus) osalta.

Tutkittuun tietoon perustuvat ratkaisut ovat kestäviä

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen, luontokadon pysäyttäminen sekä saastumisen merkittävä vähentäminen vaikuttavat ratkaisevasti riskien hallintakykyyn, resilienssiin sekä jo nykyisten, mutta etenkin tulevien sukupolvien hyvinvointiin. Suomen julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys on vahvasti näistä riippuvainen. Jotta vihreä siirtymä voi luoda talouden perustan kestävällä tavalla, on olennaista, että Suomi pystyy saavuttamaan ilmastotavoitteensa aiheuttamatta muita haittoja ympäristölle, että yhteiskunta pystyy laajalti siirtymään kiertotalouteen ja että muutokset ovat sosiaalisesti hyväksyttäviä. Yksittäisten sektoreiden vihreä siirtymä tulee synkronoida kokonaisvaltaiseksi kestävyysmurrokseksi.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat eri tavoin ja usein eriarvoistavasti yhteiskunnan osa-alueisiin ja toimijoihin. Arvioiden mukaan yli puolet kaikesta taloudellisesta toiminnasta on riippuvaista luonnon monimuotoisuudesta. Ilmastonmuutos, luontokato, vesien rehevöityminen ja tummuminen sekä ympäristön saastuminen aiheuttavat riskejä yhteiskunnalle ja taloudelle. Näiden vastaisessa työssä onnistuminen onkin elintärkeää kestävän kasvun, kilpailukyvyn ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Vihreässä siirtymässä ja erityisesti kokonaisvaltaisessa kestävyysmurroksessa onnistuminen vaatii uudenlaista osaamista ja yhteistyötä myös julkisessa hallinnossa. Murros edellyttää rohkeaa ja johdonmukaista yhteiskunnallista päätöksentekoa kaikilla tasoilla. Ratkaisujen löytyminen ja systeemisen muutoksen vauhdittaminen korostaakin poikkihallinnollisuutta tilanteessa, jossa ympäristöpolitiikkaa tehdään ja toimeenpannaan keskeisesti myös muualla kuin ympäristöministeriön hallinnonalalla. Poikkihallinnollista koordinaatiota tarvitaan myös aluetasolla, jotta aluekehittämishankkeet tukevat alueiden kestävää kasvua.

Tutkimuksen ja siihen pohjaavan asiantuntemuksen resursoinnilla vihreän siirtymän ja kokonaisvaltaisen kestävyysmurroksen vaatimaa tietopohjaa saadaan vahvistettua ja ohjattua suunnitelmallisesti sekä valtionhallinnon että muiden ratkaisuja luovien toimijoiden käyttöön.

Syken toimintaa koskeva ehdotus mittaristosta ja numeeriset tavoitteet vastaavat Sykessä tehtyjä arvioita ja kehittämistoimenpiteitä. Julkaisuilla Syke varmistaa tutkimustulosten välittymisen käyttäjille ja tiedeyhteisölle sekä tehtyjen tarkastelujen vertailukelpoisuuden ja laadun.

Syke panostaa jatkuvasti tutkimuksen laadun parantamiseen ja aineistorajapintojen toimivuuteen sekä yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja viestintään. Syke pyrkii jatkuvasti parantamaan palvelukykyään sekä tavoittamaan uusia tiedonhyödyntäjiä ja kumppaneita.

Julkinen sektori mahdollistaa taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän kehityssuunnan myös yritysten innovaatio- ja liiketoiminnassa

Julkisen ja yksityisen sektorin välisellä pitkäjänteisellä yhteistyöllä on erityisen tärkeä rooli vihreän siirtymän toteuttamisessa. Yksityinen sektori tekee valtaosan tarvittavista investoinneista. Julkisen sektorin rooli on mahdollistaa kestävä kehityssuunta. Ilmasto- ja ympäristötavoitteita hidastavia tai estäviä toimenpiteitä ei tule suunnitella eikä toteuttaa. Niillä on ympäristövaikutusten lisäksi kustannusvaikutuksia tulevaisuudessa. Vaikutusten kattava ennakkoarviointi onkin erittäin tärkeää.

Kestävyys ja ympäristövastuu ovat keskeisiä kilpailukykytekijöitä myös yksityisellä sektorilla. Yrityksiä ajavat tähän suuntaan myös kestävän rahoituksen kriteerit (taksonomia). Vain tutkittuun tietoon pohjaavat kestävyyden mittarit ja työkalut (mm. hiili- ja luontojalanjälki ja -kädenjälki) tuovat todellista ja todennettavissa olevaa kilpailuetua niitä innovaatio- ja liiketoiminnassaan käyttäville toimijoille.

Syken resurssit – toimintamenomomentin kriittinen rooli

Syken toimintamenot (siirtomääräraha 2 v.) vuodelle 2024 ovat 27 527 000 euroa. Määräraha sisältää vuoden 2023 talousarvioon verrattuna useita lisäyksiä ja vähennyksiä. Nettomääräisesti määräraha on kasvanut 1,5 miljoonalla eurolla edelliseen vuoteen verrattuna. Määrärahan kasvu johtuu pääosin SYTYKE-hankkeen (ympäristötiedon tiedonhallinnan kokonaisuus) 1,5 milj. € määräaikaisesta rahoituksesta.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

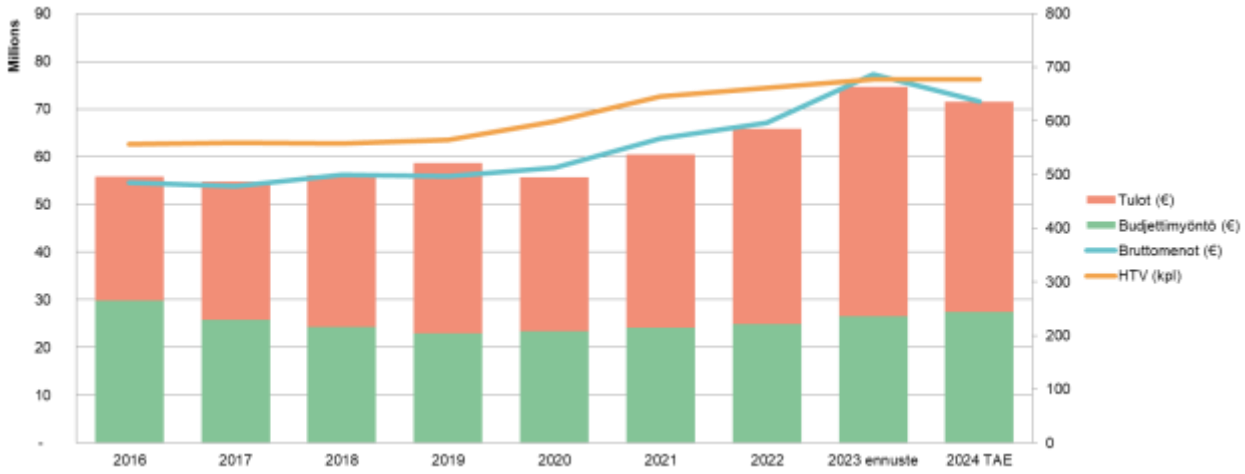

Kuva 1. Syken käytettävissä oleva rahoitus ja sen käyttö 2016–2022 (2023 on ennuste)

Momentin 35.01.04 mukainen toimintamenorahoitus kattaa Syken toiminnan kustannuksista nykyisellään noin 40 %, mikä on poikkeuksellisen pieni osuus organisaation kokonaisbudjetista verrattuna verrokkiorganisaatioihin. Syke on pystynyt kattamaan toimintamenorahoituksen supistumista vuosina 2014–2020 toiminnan tehostamisen ohella etenkin lisäämällä toimintamenomomentin ulkopuolista rahoitusta. Syke on menestynyt erinomaisesti sekä kotimaassa että Euroopassa tutkimus-, selvitys- ja kokeilutoiminnan rahoituksen hankinnassa. Toimintamenorahoituksen pienuus rajoittaa kuitenkin nyt ulkopuolisen rahoituksen hyödyntämistä Syken tehtävien hoitamiseen, sillä yhteisrahoitteisten hankkeitten omarahoitusosuudet katetaan toimintamenomomentilta.

Syken toimintamenobudjetti on jo tällä hetkellä kriittisen niukka – ulkopuolisen rahoituksen käyttö on omarahoitustarpeen takia tiukasti sidottu toimintamenon suuruuteen. Jokainen vähenevä euro toimintamenoista vähentää lisäksi kaksi euroa ulkoisesta rahoituksesta.

Syke onkin pettynyt siitä, ettei TK-rahoituslaki tuonut Sykelle eikä muille tutkimuslaitoksille suoraan toimintamenolisäystä. Siksi Syke korostaa, että EU-hankkeille osoitettava vastinraha (momentti 32.20.50) on välttämätön EU:n T&K-rahoitusinstrumenttien mahdollistaja. Vastinraha mahdollistaa EU:n vihreän siirtymän T&K-määrärahojen kotiuttamisen valtakunnallisiin ja alueellisiin hankkeisiin. EU-hankkeiden vaatima omarahoitusosuus on tähän saakka muodostanut merkittävän pullonkaulan näiden rahoitusinstrumenttien täysimääräisessä hyödyntämisessä. On erittäin tärkeää myös Syken toimintamenomomentin tehokkaalle käytölle, että Syke voi hyödyntää em. vastinraha-allokaatiota mahdollisimman hyvin – itse allokaatio on Suomen mittakaavassa jossain määrin rajallinen (35 milj. €).

Samalla on tärkeä varmistaa tutkimuslaitosten T&K-toiminnan resursointi niin, että mm. korkeakoulujen saama mittava tutkijakoulutusinvestointi (TK-rahoituslaki) voidaan toteuttaa tutkimuslaitosyhteistyössä. Kohdentamalla väitöskirjatyöhön ja sen ohjaamiseen tarvittavia resursseja myös tutkimuslaitoksille, mahdollistettaisi väitöskirjantekijöiden sijoittuminen tutkimuslaitoksiin, joissa panostetaan vahvasti yhteiskunnan kestävyyden edistämiseen julkisen ja yksityisen sektorin rajapinnassa. Pidemmällä tähtäimellä myös tutkimuslaitosten kehittämiin ja ylläpitämiin seuranta- ja tutkimusinfrastruktuureihin tulee varata resursseja.

Syke pitää kiitettävänä energiaomavaraisuuteen ja -murrokseen liittyvän REPower T&K-hankkeen ”Tietoperustaisen päätöksenteon tukijärjestelmä eri tasoilla” resursointia (YM:n momentti 35.01.01).

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Konsortiona toteutettavassa hankkeessa Syken osuus on noin kolmannes. Samalla Syke toteaa, että EU:lle raportoitavana hankkeena raha on tarkkaan korvamerkitty, tavoitteellistettu ja rahoitusehdoin ohjattu. Se ei siis korvaa Syken muuta toimintamenobudjettia eikä ole yhteismitallista sen kanssa.

Lainsäädännöllisessä valmistelussa olevia asioita, joista todennäköisiä tulossa olevia lisävastuita Sykelle

Ennallistamisasetusehdotuksen valmistelu on vaiheessa, jossa Euroopan komissio, neuvosto ja parlamentti pyrkivät muodostamaan yhteisen kannan asetuksesta. Arvioiden mukaan asetus voisi astua voimaan vuoden 2024 alkupuolella. Ennallistamisasetuksen toimeenpano tulee edellyttämään laajaa elinympäristöjen ja lajiston tilan parantamista sekä erilaisia seurantavelvoitteita. Asetus myös velvoittaa jäsenmaita kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimiseen kahden vuoden kuluessa asetuksen voimaanastumisesta. Sykelle on tulossa asetuksen toimeenpanosta lisävelvoitteita, joiden laajuus ja resurssitarve selviää 2024 alkupuolella.

Tämän lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet talous- ja rahoituspäällikkö Katja Paalanen, kehittämispäällikkö Sanna-Riikka Saarela, tutkimusjohtaja Eeva Primmer, palvelujohtaja Heli Karjalainen ja pääjohtaja Leif Schulman.

Jakelu: kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**